

Nr 396.

Av herr **Forssell**, *angående utredning m. m. i fråga om begagnandet av cyanväte till förgörande av ohyra och andra djur.*

Under de senaste åren har den allmänna opinionen i vårt land vid flera tillfällen upprörts av dödsfall eller allvarliga sjukdomsfall, som inträffat såsom följd av den s. k. cyanvätemetodens användning vid försök att utrota ohyra. En verklig indignation framkallades exempelvis av cyanväteförgiftningen i Ulvsunda på våren 1925, då ett tjugotal barn så när fingo sätta till livet vid en desinfektion. På sommaren 1926 (den 23 juli) bemyndigade också Kungl. Maj:t medicinalstyrelsen att tillkalla två sakkunniga med uppdrag att biträda dels vid utarbetandet av en lärobok i cyanvätegasbehandlingen dels vid utredning om eventuella nya föreskrifter i detta ämne.

Medicinalstyrelsen samrådde därefter med professorn vid Uppsala universitet dr Wirgin och bostadsinspektören i Stockholm dr Herrlin, och den 30 maj 1927 ingav styrelsen förslag dels till ändringar i giftstadgan, dels till ny kungl. kungörelse angående begagnande av cyanväte vid förgörande av ohyra. Samtidigt meddelade styrelsen, att den själv ämnade utgiva ny egen kungörelse rörande tillvägagångssättet vid sådant användande. Medicinalstyrelsens förslag remitterades till överståthållarämbetet i Stockholm, som hänvisade till ett av t. f. polisintendenten Cederstrand den 14 juli 1927 avgivet yttrande. Resultatet blev, att Kungl. Maj:t den 7 oktober 1927 dels utfärdade kungörelse angående vissa ändringar i 1906 års giftstadga dels utgav ny kungörelse angående begagnande av cyanväte etc. Bägge dessa kungörelser trädde i kraft den 1 november 1927. Den 1 november 1927 utfärdade slutligen medicinalstyrelsen kungörelse angående tillvägagångssättet vid cyanvätebehandling, vilken trädde i kraft den 1 januari innevarande år.

Innebörden i de nya bestämmelserna är visserligen en begränsning i desinfektörernas rörelsefrihet. Men det är en allmänt spridd uppfattning, att man icke kan slå sig till ro med de sålunda gjorda restriktionerna, som i själva verket förefalla att vara väl lindriga. Många röster ha rentav höjts för kravet, att cyanvätemetoden borde helt förbjudas. Detta yrkande har, som bekant, ökat i aktualitet efter den ohyggliga olyckan i Blomsterfondens hus i Stockholm, vilken olycka, som bekant, inträffat *efter* det att nyssnämnda båda kungl. kungörelser trätt i kraft. Under alla omständig-

heter ha fordringar uppställt på väsentliga skärpningar i de nyss utfärdade bestämmelserna. Man har exempelvis ifrågasatt, om icke desinfektion borde föregås av omprövning från sakkunnigt håll, huruvida desinfektion med cyanvätegas verkligen är behövlig; man menar, att sådan gasbehandling blott i yttersta undantagsfall borde få tillgripas. I detta sammanhang erinrar jag om, att polisintendenten Cederstrand i sitt yttrande den 14 juli 1927 framkastade tanken, att tillstånd av hälsovårdsnämnd skulle erfordras, innan cyanvätebehandling fick igångsättas, ehuru han sköt denna tankes förverkligande på framtiden. Men han föreslog, att redan nu den bestämmelsen skulle införas, att i den anmälan till nämnden, som desinfektör har att ingiva om planerad desinfektion, skulle upptagas en rapport från desinfektören över den lokalbesiktning han har att utföra, varigenom man skulle få bättre kontroll på honom. Såvitt jag kunnat finna, har dock detta förslag ej rönt tillmötesgående. Man har också — för att anföra ännu ett exempel — ansett, att desinfektör borde vara skyldig att besörja vakthållning under *hela* den tid gasbehandlingen pågår. Vidare torde den meningen vara vida spridd, att straffbestämmelserna mot försumlig desinfektör borde vara betydligt skarpare än nu stadgats. Det ligger något för rättskänslan i högsta grad stötande däri, att en desinfektör skall med några hundra, i vissa fall ett tusen kronors böter sona en vårdslöshet, som kan kosta många människor livet.

Till frågans belysning bifogar jag en artikel av dr Kemner, publicerad i Svenska Dagbladet den 16 december 1927. Dr Kemner ställer sig, som synes, på den ståndpunkten, att cyanbehandlingen ej bör förbjudas men väl omgärdas med stränga bestämmelser. Å andra sidan framgår det av dr Kemners artikel, hurusom på ansvarigt håll krav på förbud mot metoden i fråga också blivit rest. Den allmänna lekmannaopinionen torde deciderat luta åt sistnämnda uppfattning. Då jag här bifogar dr Kemners artikel, sker detta uteslutande därför, att den syntes mig giva en ganska god orientering i de spörsmål, som kunna uppställas i samband med cyanvätemetoden. Jag vill på det eftertryckligaste sätt framhålla, att det ingalunda skett i avsikt att taga parti *för* dr Kemners alla påståenden, vilka ju, som synes, stundom äro av ganska polemisk natur. Särskilt vill jag betona, att jag ingalunda velat taga ställning mot dr Levin.

Enligt min mening bör detta spörsmål snarast underkastas en förnyad omprövning, varvid såväl möjligheten av ett förbud bör undersökas som ock, där förbudet befinner sig böra genomföras, uppgiften skall vara att införa stränga restriktioner och motsvarande kännbara ansvarsbestämmelser vid cyanvätebehandlingen.

Med stöd av det anförda tillåter jag mig hemställa,

att andra kammaren ville för sin del besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte för-

anstalta om förnyad utredning rörande begagnandet av cyanväte till förgörande av ohyra och andra djur samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan för-
anleda.

Stockholm den 31 januari 1928.

Arne Forssell.

Bilaga.

**D:r N. A. Kemners artikel rörande cyanvätemetoden, införd i Svenska
Dagbladet 16 dec. 1927.**

»Den allmänna opinionen har i dessa dagar rätt starkt upprörts över den senaste olyckshändelsen vid försök att utrota väggohyra med cyanväte, varvid tvenne äldre damer fingo sätta livet till. Saken har redan varit debatterad i pressen och skarpa inlägg ha gjorts för att den farliga cyanmetoden skulle helt förbjudas.

Det kunde kanske emellertid vara skäl, att än en gång ta allmänhetens intresse i anspråk och fästa uppmärksamheten på en del synpunkter på det sista fallet, som hittills icke kommit fram, däribland de mera speciellt entomologiska. Det har nämligen vid en undersökning på platsen visat sig att just dessa synpunkter — d. v. s. de i första hand sakkunniga — som vanligt totalt ignorerats och att den yttre grunden till hela denna beklagliga olycka just ligger däri.

Cyanvätebehandlingen företogs som bekant i ett stort nybyggt hus med idel smålägenheter, bebodda av äldre damer, alltså på ett redan från början ömtåligt ställe, där man tycker att det mera än en gång borde ha tagits i övervägande, om en så kraftig metod vore av nöden. Hur kom man nu emellertid till detta beslut? Vid inflyttningen hade samtliga de inflyttades möbler röckts för att från början undvika införande av ohyra. Hyresgästerna hade vidare underrättats om att alla fall av väggohyra i lägenheterna skulle anmälas snarast möjligt.

Pliktskyldigast anmäler nu en dam att hon en dag observerat en vägglus i sitt eget hår, och en annan meddelar att hon under loppet av 8 dagar iakttagit sammanlagt 3 vägglöss på en vägg i närheten av en säng. Samtliga hade tillvaratagits och dödats. Med anledning av dessa rapporter tillkallas föreståndarinnan m. fl. och en desinfektör från hälsovårdsnämnden (i privat uppdrag) i och för inspektion av lägenheterna ifråga. I den ena lägenheten påträffas ingen enda vägglus, i den andra hittas däremot efter något sökande en sådan i en ventil ovanför sängen. Med anledning av dessa fynd av inalles 4 + 1 vägglöss, därav en i håret på en hyresgäst, beslutas att en rökning med cyanväte skall företagas och uppdraget anförtros desinfektören. Rökningen äger också rum och resultatet blir att i den

ena lägenheten fortfarande inga vägglöss påträffas, i den andra däremot två (2) st. hittas som synligt resultat.

Detta är alltså bakgrunden till den tragiska olyckan, så som den meddelats mig av de agerande huvudpersonerna, och man måste verkligen förvåna sig över att detta icke förut varit synligt i berättelserna om fallet. Allmänheten har helt säkert som jag varit av den övertygelsen att rökningen tillgripits för att skydda hyresgästerna för en verkligt hotande vägglusfara, som trotsat de gamlas eget bemödande. Men nej! För fem fattiga vägglöss skull tillgripes storsläggan, och olyckan gör att den föres så dåligt att den slinter och dödar två människor.

Så ligger alltså saken i detta beklagliga fall, och så måste det tyvärr bli, till dess den entomologiska sakkunskapen får ett ord med i laget. Entomologerna, d. v. s. de som känna till och studera insekterna, behövas ej i kampen mot vägglössen, har generaldirektör Buhre deklarerat så sent som 1925, den sköter läkarna och deras ombud desinfektörerna om. Det föreliggande fallet borde emellertid lära både honom och allmänheten huru det går härmed.

Efter en tillfällig inspektion av ett par lägenheter och påträffande av en enda levande vägglus föreslår desinfektören, som själv väntar uppdraget, att desinfektion skall företagas. Den enklaste eftertanke borde emellertid, synes det mig, ha sagt, att i ett så lindrigt fall enklare och billigare, ofarliga medel borde tillgripas, och att i stället en undersökning av sakkunnig person borde utföras för utrönande av orsaken till vägglössens uppträdande. En klarhet i var de i detta fall kommit ifrån borde ju vara intressant nog. Någon fara kunde ju icke under några förhållanden anses föreligga, då de ifrågavarande hyresgästerna ju bevisligen voro mycket uppmärksamma på förhållandet. Att rökning med cyanväte i detta fall tillgreps vittnar således om uppenbar kortsynthet hos desinfektören och rätt stor okunnighet hos de beslutande.

Nu kan ju kanske mot detta anföras att iakttagelsen i den ena lägenheten tydde på att vägglössen höllo till i ventilen och att rökningen därför måste tillgripas för att komma åt härden. Jag tvivlar emellertid på att desinfektören vågat sig på att ta ventilen med i rökningen med den farliga gasen. Skulle så vara fallet fruktar jag att de kringboende utsatts för ännu större faror, än de, som på ett så beklagligt sätt visade sig föreligga, och måhända än flera människor svävat i livsfara.

Det synes mig alltså vara frånvaron av entomologisk sakkunskap och sinne för proportioner som skapat olyckstillfället denna gång. Hade en entomologiskt erfaren person, som icke tappar huvudet för en eller ett par vägglöss och heller icke väntar sig förtjänst av vare sig den ena eller den andra metodens utförande, tillfrågats, hade olyckan aldrig behövt ske. Man tillgriper nämligen icke cyanväterökning för att få bort enstaka vägglöss utan först när andra bemödanden visat sig fruktlösa.

Fallet visar också tydligt på en betänklig brist i bestämmelserna angående cyanväterökningen i vårt land. Den borde ju uttryckligen förbehållas svårare fall, men verkställs nu, eller åtminstone föreslås, som jag har mig bekant, av beskäftiga desinfektörer som medel mot rena lapprisaker såsom malhål i en äkta matta, o. d.

Själva det tekniska förfarandet i det föreliggande fallet visar för övrigt på brister i föreskrifterna angående rökningen. Desinfektören har, som det intygats från flera håll, givit sina förhållningsorder i överensstämmelse med

förordningarna. Övervakningen av att de verkligen efterlevats har han emellertid delvis lämnat åt andra. Bestämmelserna borde, synes det mig, vara sådana, att desinfektören ovillkorligen själv måste förvissa sig om att givna föreskrifter iakttagas. Helst borde han själv vistas hela tiden på platsen och övervaka allt. Så äro bestämmelserna i Tyskland, och olyckorna komma icke att bli färre hos oss, förrän vi skärpa våra förordningar i samma riktning. Till dess får det gå som det går på medicinalstyrelsens ansvar.

Röster ha nu åter, som i inledningen påpekats, höjts för att cyanvätebehandlingen borde helt förbjudas, och mest energiskt med förslag i den riktningen har föreståndaren för hälsovårdsnämndens bakteriologiska laboratorium dr E. Levin varit. Han synes åtminstone enligt tidningsrubrikerna ha fått för sig att cyanväterökningen redan förbjudits i Tyskland och att förresten andra lika bra eller till och med bättre metoder mot vägglössen skulle vara funna. Bägge påståendena äro ogrundade och visa ånyo på att sakkunskap mer än väl behöves på detta område. Cyanvätemetoden praktiseras nämligen alltjämt i stor utsträckning i Tyskland, och den svavelmetod, som dr Levin funnit så utmärkt, har av fackmän befunnits mycket dålig. Nyligen har exempelvis docent Fetscher vid det hygieniska institutet vid Tekniska högskolan i Dresden publicerat en undersökning i denna sak, vari han efter noggranna experiment kommer till den slutsatsen att 0.5—1 procent volymprocent cyanväte äro tillräckliga för att på några timmar döda alla utvecklingsstadier av vägglöss, under det att 5 volymprocent svaveldioxid icke äro tillräckliga för en sådan effekt ens efter 24 timmars inverkan, då det visat sig att denna gas icke intränger på skyddade ställen. Han faller också det slutomdömet, att cyanvätet är åtminstone 20—30 gånger så verksamt som svaveldioxiden.

Kravet på att få bort cyanväterökningen saknar således vetenskaplig grund. Varje praktisk grund skulle det också snart sakna, om medicinalstyrelsen ville mera än hittills följa utvecklingen, skärpa bestämmelserna och begränsa användningen. Rökning med den farliga gasen bör naturligtvis ej få företagas av vilken struntanledning som helst, blott därför att desinfektören skall tjäna en slant. En del bestämmelser, utarbetade av en sakkunnig entomolog, borde få reglera detta. Och så flera säkerhetsbestämmelser. Förordningarna i Tyskland, där enligt dr Levin cyanväterökningen är »förbjuden», kunna lämna åtskilliga uppslag om säkerhetsåtgärder, lämpade för den desinfektionspersonal och de bostäder vi ha.»
